

פדגוגיה של שפע או פדגוגיה של תמיכה בקורסים מקוונים פתוחים רבי משתתפים

תקציר

הפיתוח של טכנולוגיות חדשות וההשפעה על התוכן והצורה של המידע באינטרנט, משפיע גם תחום החינוך והלמידה. המונח "פדגוגיה של שפע" משקף בספרות המחקרית את המעבר החד מסביבה לימודית שמבוססת על הרצאות וספרי לימוד לסביבה וירטואלית המתאפיינת בשפע של מידע. בעבר, התמיכה הלימודית התבצעה באופן מסורתי ובאה לידי ביטוי בקשר ישיר ואינטראקציה חברתית, בסביבה ריאלית או וירטואלית. כיום, הטכנולוגיות החדשות מאפשרות דגמים אחרים של תמיכה בלמידה. המודלים החדשים מערערים את התפישה המסורתית לפיה תהליך הלמידה אמור להתרחש באמצעות פיקוח של מחנכים או מוסדות חינוך, מאחר שהאינטרנט מאפשר גישה קלה למקורות ידע לכל משתמש. כיום, האחריות על איסוף ואימות המידע וביצוע תהליכי הלמידה מועברת גם לידי הלומדים עצמם. על מנת לנהל בצורה יעילה את המידע שניתן לקבל מהאינטרנט חשוב לאפשר אוטונומיה ללומד במהלך הלמידה, לאפשר לו לרכוש מיומנויות של ניתוח וסיכום, וזאת על מנת שיוכל להגיע לרמה גבוהה של מומחיות. אחד האתגרים המרכזיים של הפדגוגיה המודרנית הוא למצוא כלים שתומכים בתהליכי הלמידה באינטרנט.

העולם המודרני מתאפיין במורכבות-על, אי-וודאות ושינוי מתמיד. צורות הידע החדשות והלמידה אמורות לשקף את אי הוודאות ואת הדילמות של חיי הלומדים. מחקרים שונים מדגישים את תפקיד החינוך בפיתוח של חוסן הפנימי כלפי שינוי ויכולת להתמודד עם אי וודאות. השאלה שנשאלת היא: כיצד ניתן לסייע ללומדים להתמודד עם המציאות החדשה של שפע מידע? כיצד ניתן להשתמש ביעילות בכלים העומדים לרשותם? ולכן חשוב לברר מה הם הגורמים החשובים בעיצוב סביבת הלמידה, בתמיכה בלומד ובמקביל

דגם מעגל הלמידה של קופ (Kop, 2010), המבטא את האופן שבו מתנהלת למידה בסביבה מקוונת.

Figure 1. Model of learning on an open networked learning environment (Kop, 2010).

התקציר מבוסס על המאמר:

Kop, R., Fournier, H., & Mak, J. S. F. (2011). A pedagogy of abundance or a pedagogy to Support human beings? Participant support on massive open online courses. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 12(7), 74-93.

לבחון מהו התפקיד החדש של המחנך. הדגם של למידה בסביבה מקוונת המוצע להלן, מבוסס על מעגל הלמידה של קולב.

תלמיד הנחשף לידע או לרעיון ומעוניין למצוא מידע נוסף, או רוצה להיות מעורב בפעילות סביב בירור של נושא נלמד יכול לאסוף את המידע בעצמו ולתכנן את פעילות הלמידה שלו. הוא יכול גם לפנות לתלמידים אחרים, לדון איתם על הרעיונות החדשים ולבקש אף את עזרתם. סביר להניח כי החשיבה של התלמיד תהיה קשורה לידע הקודם שהוא צבר ותהליך הלמידה הנוכחי, עשוי להוביל לשינוי היעד של המידע. למשל, פרסום של חומר למידה וקבלת משוב, מה שגורם להערכה של תהליך הלמידה.

יצירת תמיכה במעגל הלמידה הווירטואלית מחייבת יצירה של "מקום" שבו הלומדים ירגישו יחדיו בנוח וזאת על מנת שתתאפשר תחושה של אמון בין המשתתפים, כלומר, בנייה של קהילה וירטואלית. קהילה זאת נתמכת על ידי נוכחות המשתתפים והמונח נוכחות מוגדר כאשליה של היעדר תיווך - חווית פעילות כבחיים האמתיים. ניתן להצביע על כמה צורות של נוכחות שקשורות אחת בשנייה ויחדיו מגבירות את המעורבות של התלמידים הווירטואליים:

- נוכחות חברתית שמתאפיינת במעורבות רגשית, תקשורת פתוחה ורמה גבוהה של פניות אישיות בין המשתתפים.

- נוכחות קוגניטיבית שנוצרת בעקבות רעיון/הבעת דעות, המקבלת משוב ועוברת בחינה של דיון אשר מסייע במציאת פתרון.

- נוכחות מלמדת הכוללת את עיצוב הקורס, ביצוע בקורס ולמידה ישירה.

יש להדגיש כי נוכחות חברתית וקוגניטיבית עשויה להיות רכיב בחוויית הלמידה של סביבה מרושתת ופתוחה. יחד עם זאת, קשה ליצור באמצעותה נוכחות מלמדת משום שהלומדים לא תמיד נמצאים באינטראקציה עם המורה. חוקרים של תהליכי למידה ברשתות מקוונות פתוחות מצביעים על היווצרות של תפקידים חדשים, למשל, מחנכים שאמורים להדריך, לאפשר למידה, לתמוך, לכוון למשאבים חדשים, להציע תמיכה טכנית, ולתפקד כמנהל הקהילה. קורסים מקוונים פתוחים רבי משתתפים יוצרים סביבה מתאימה עבור צורות חדשות של הפצה, איסוף צבירה ושחזור של ידע משותף, ופיתוח קוגניציה רשתית.

קורסים מקוונים פתוחים רבי משתתפים מעודדים השתתפות פתוחה סביב נושא, תכנית או אג'נדה, כאשר מאחורי הקורס עומדים אנשים בעלי מומחיות בתחומי הדיון. מאפייני הלמידה במסגרת המסורתית מדגישים את החשיבות של דיאלוג בין מרצה לתלמיד ופעילויות שמבוססות על דיאלוג ועל רפלקציה. קורסים מקוונים פתוחים רבי משתתפים מכוננים זרם מתמשך של דיאלוג ורפלקציה פעילה. יחד עם זאת, הם דומים יותר לאירועי אונליין מאשר לקורס מסורתי.

יעדי למידה שונים ונסיבות אישיות שונות של משתתפים גורמים להבדלים ברמת המעורבות ולכן הם מבטאים תוצאות לימודיות שונות. ההבדלים בניסיון של הלמידה המקוונת ובידע הקודם של התלמידים משפיע על תפקידו ברשת הלמידה. סביר להניח שתלמידים בעלי רקע טכנולוגי והכרות של הנושא הנלמד ייצרו במסגרת קורסים מקוונים פתוחים רבי משתתפים חומרי למידה חדשים ויפתחו רשתות למידה. התוצאה היא שהמשתתפים החדשים מתאפיינים בצריכת חומרים שנוצרו על ידי משתתפים ותיקים.

יצירת מסגרת תמיכה המאפשרת למידה ביקורתית ברשת פתוחה חייבת להתבסס על יצירת קהילה מקוונת שבה אנשים מרגישים ביטחון ואמון הדדי, והערכה הדדית. חשוב שהמנחה יהיה נוכח ברשת זו ויאמץ מגוון רחב של תפקידים, הכוללים סיוע טכני, אמון, תמיכה, הדרכה והכוונה. על המנחה להיות דינאמי ופתוח לשינוי. יחד עם זאת, עליו לשאוף להעברת חלק מהתפקידים הללו לתלמידים מנוסים בפעילות ברשת.